

Normáellenállások mérése

2018.02.01.

Összeállította: Mészáros András

Műszerek és kellékek:

- 6 db normáellenállás (0,001Ω; 0,01Ω; 1Ω, 10Ω, 1000Ω, 10000Ω)
- Hameg HM8012 digitális multiméter 2db,
- Rohde & Schwarz HMP2020 kettős tápegység,
- Lutron TM-905 szondás hőmérő,
- Banándugós mérővezetékek (lehetőleg páronként egyforma hosszúak).

Elméleti összefoglalás:

A mérés célja a **normáellenállások**, más néven **etalon ellenállások**, azok mérés technikájának, ellenállásuk értékének hiteles mérése (matematikai korrekcióval), valamint a műszerek és hozzávezetések a mérőkörre gyakorolt hatásának megismerése.

Normáellenállásnak olyan különlegesen nagy pontosságú ellenállásokat nevezünk, melyek tisztán ohmosak, az idő előrehaladtával a névleges értékük nem változik (számtottévően). Az indukciómentességet ellentétes irányban hengerelt lemezeléssel, vagy **bifiláris** tekercseléssel oldják meg. A lehető legpontosabb mérés érdekében négyvezetékes kivitelben gyártják, tehát a gyakorlatban **négyvezetékes ellenállás mérési elrendezés** alkalmazandó rajtuk.

Ez annyit jelent, hogy ismert áramértéket folytatnak keresztül rajtuk (áramgenerátoros meghajtás I_1 és I_2 csatlakozási pontok között), majd a kimeneti kapcsai (U_1 és U_2) között feszültséget mérnek (*kép a lap alján*). Fontos, hogy a mérés során az adott ellenálláson feltüntetett maximális áramértéket semmiképp ne haladjuk meg. Ezen etalon ellenállásokat műszerek hitelesítésére használják. Az ilyen ellenállásokkal szemben követelmény, hogy ne adjanak termofeszültséget, illetve a hőmérsékletváltozás okozta ellenállásérték változás pontosan ismert legyen.

A névleges értéket (R_0) 20°C-ra (T_0) adják meg. Az ismertetett feltételeknek tipikusan két anyag felel meg:

- **Manganin** (82% Cu, 12% Ni, 4% Mn),
- Arany-króm ötvözet (96% Au, 4% Cr).

A foglalkozás során **manganin** normállenállásokat mérünk. A helyes méréshez, illetve korrekcióhoz ismerni kell az adott anyagból készült ellenállás hőmérsékleti együtthatóját (termikus koefficiens; TK, α), azaz az ellenállásérték relatív megváltozását a hőmérséklet függvényében:

Anyag	TK (1/°C)
Ezüst	+0,0038
Réz	+0,004
Vas	+0,0056
Volfram	+0,0041
Manganin	+0,00025
Konstantán	-0,000005
Kanthal	+0,000025
Grafit	-0,0002

A hőmérséklet okozta értékváltozást az alábbi formulával számítjuk:

$$R' = R_0 (1 + \alpha \cdot \Delta T) = R_0 [1 + \alpha \cdot (T - T_0)]$$

Így például, egy $R_0=100\Omega$ manganin esetében $T=25^\circ\text{C}$ -on a korrigált ellenállásérték:

$$R' = 100 [1 + 0,00025 \cdot (25 - 20)] = \underline{\underline{100,125\Omega}}$$

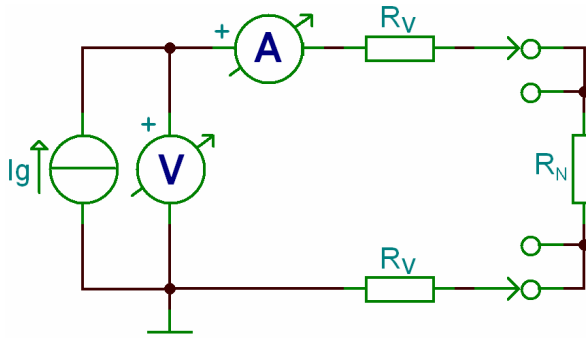
Mérési elrendezések:

Jelölések:

- R_N : a mérendő normállenállás,
- R_{bA} : árammérő belső ellenállása,
- R_{bV} : feszültségmérő belső ellenállása,
- R_v : hozzávezetések ellenállása,
- R_k : A kapcsolásokon nyilakkal és körökkel jelölt kontaktusok magán, a normállenálláson lévő csatlakozási pontok és a mérőkör hozzávezetéseinek találkozási pontjai, azaz a **kontaktellenállás**. Ennek meghatározásához érdemes a mérés során bizonyos mérési elrendezéseknél R_v mindkét pontján feszültséget mérni.

Minden mérési elrendezésben a korrekció végett különösen fontos tudni a mérőműszerek adott méréshatárhoz tartozó belső ellenállását (R_{bA} és R_{bV}).

Kétvezetékes mérési összeállítások

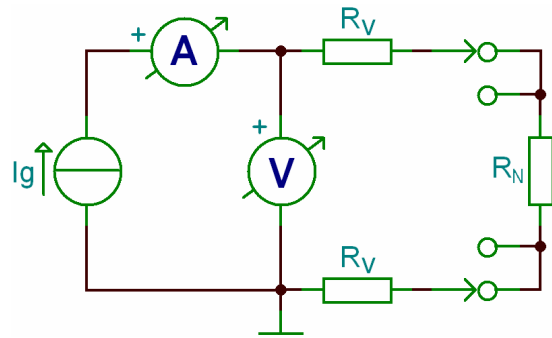

I. Nagy ellenállás mérési elrendezése

$$R_N = \frac{U}{I} \quad R_N' = R_{bA} + 2R_k + 2R_v + R_N$$

$$U = U_A + 2U_v + 2U_k + U_N = U_A + 2U_v' + U_N$$

Ahol U_A az árammérőn, U_v a hozzávezetések, U_k a kontaktellenállásokon, U_N pedig a normállenálláson eső feszültség; R_N' pedig R_N és a hozzávezetések által együttesen létrehozott látszólagos ellenállásérték.

II. Kis ellenállás mérési elrendezése

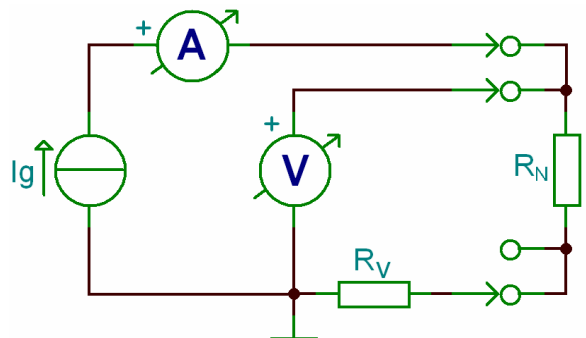
$$R_N = \frac{U}{I} \quad R_N' = R_{bV} \times (2R_k + 2R_v + R_N)$$

$$U = 2U_v + 2U_k + U_N = 2U_v' + U_N$$

$$I = I_N + I_{VM}$$

$$I_N = I_v$$

Ahol I_{VM} a voltmérőn folyó áram.

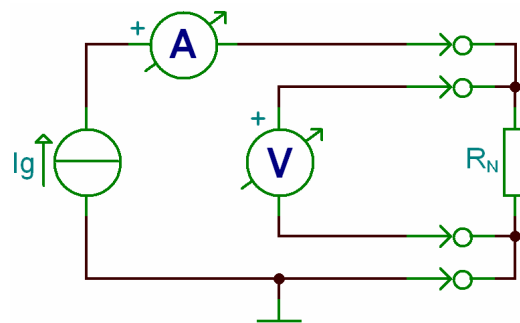

III. Háromvezetékes ellenállásmérés

$$R_N = \frac{U}{I} \quad R_N' = R_N + R_k + R_v$$

$$U = U_v + U_k + U_N$$

Amennyiben $R_{bV} \gg R_N$ és $R_{bV} \gg R_k$

IV. Négyvezetékes ellenállásmérés

$$R_N = \frac{U}{I}$$

$$U = U_N$$

$$I = I_N$$

Amennyiben $R_{bV} \gg R_N$

A mérés során kimagaslóan ügyelni kell arra, hogy a normállenállásokon ne haladjuk meg a maximális meghajtóáram értékét (mindegyik tetején feltüntetésre kerültek), illetve a Hameg HM8012 árammérőjénél ügyeljünk a helyes méréshatár és mérőbemenet megválasztására! Egyik ellenállás mérésekor se haladjuk meg a 9A-es áramot! A foglalkozás alkalmával elég lesz néhány V-os generátorfeszültség beállítása.

Mérési feladatok:

Mindenek előtt az árammérő belső ellenállását mérjük meg mindegyik méréshatárban. A feszültségmérő belső ellenállása a 500mV és 5V méréshatárban $1G\Omega$, a többiben $10M\Omega$. Célszerű páronként egyforma hosszú mérővezetékek használata, hogy a hozzávezetés és az elvezetés vezetékének R_v ellenállása minél jobban megegyezzen.

Az elkövetkező mérési pontokat mind a hat normállenállás esetén el kell végezni!

1. A hőmérő szondáját helyezzük be az etalon ellenállás közepén a nyílásba. A beállási idő kb. egy perc, ez után jegyezzük a hőmérsékletértéket. (Érdemes közben már az I. ellenállás mérési elrendezést összeállítani.)

2. Számítsuk ki a korrigált ellenállásértéket az adott hőmérsékleten.

3. Mérjük meg mind a négy mérési elrendezésben a feszültség és áramértékeket a lehető legpontosabb méréshatárok megválasztása mellett. Gyanús értékek esetén mozgassuk át a csatlakozási pontokat. Érdemes lehet az R_v vezeték mindkét végén feszültséget mérni (II. elrendezésnél például), ezzel indikálni a hozzávezetések okozta zavaró hatást (U_v).

4. Számítsuk ki R_N értékét, illetve a százalékos eltérést mind a négy elrendezés esetén.

Határozzuk meg, hogy a különböző nagyságrendű ellenállásoknál melyik mérési elrendezés a legcélszerűbb (pontosság kontra mérési elrendezés összetettsége)!